

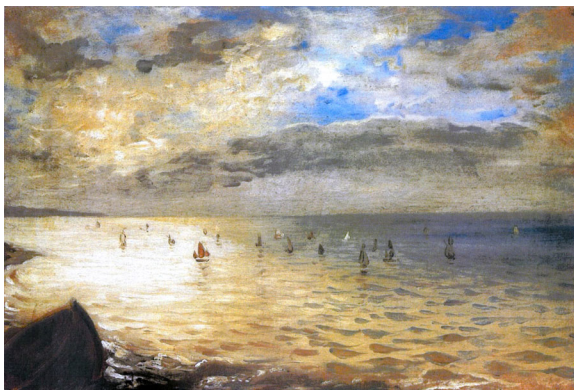

Z inspiracji muzyką Stanisława Moniuszki - „Correspondance des arts”

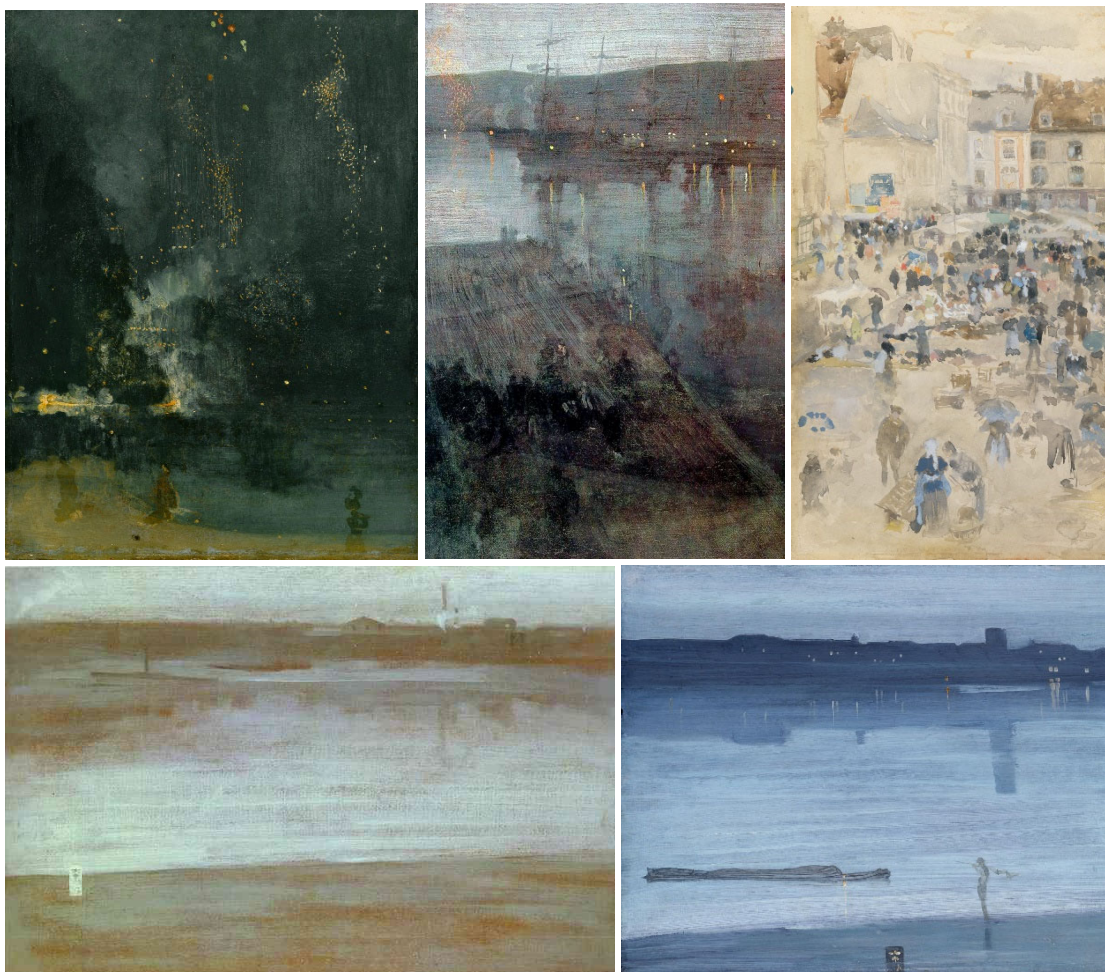
Wskazówki merytoryczne – część B

W Roku Moniuszkowskim dyrekcja Centrum Edukacji Artystycznej stwarza uczniom i nauczycielom szkół plastycznych niebagatelną i ... niebanalną możliwość: udziału w konkursie **Z inspiracji muzyką Stanisława Moniuszki - „Correspondance des arts”**, którego celem pożądanym ma być dzieło synestezyjne; plastyczne (wizualne) wyekspresjonizowanie wrażeń muzycznych (słuchowych), wzmacnianych tekstem ballad, pieśni, oper.....Oczekiwane są także prace interpretujące kompozycje Moniuszki, transponujące ich warstwę treściową, semantyczną na język formy plastycznej znakiem wizualnym operującej.

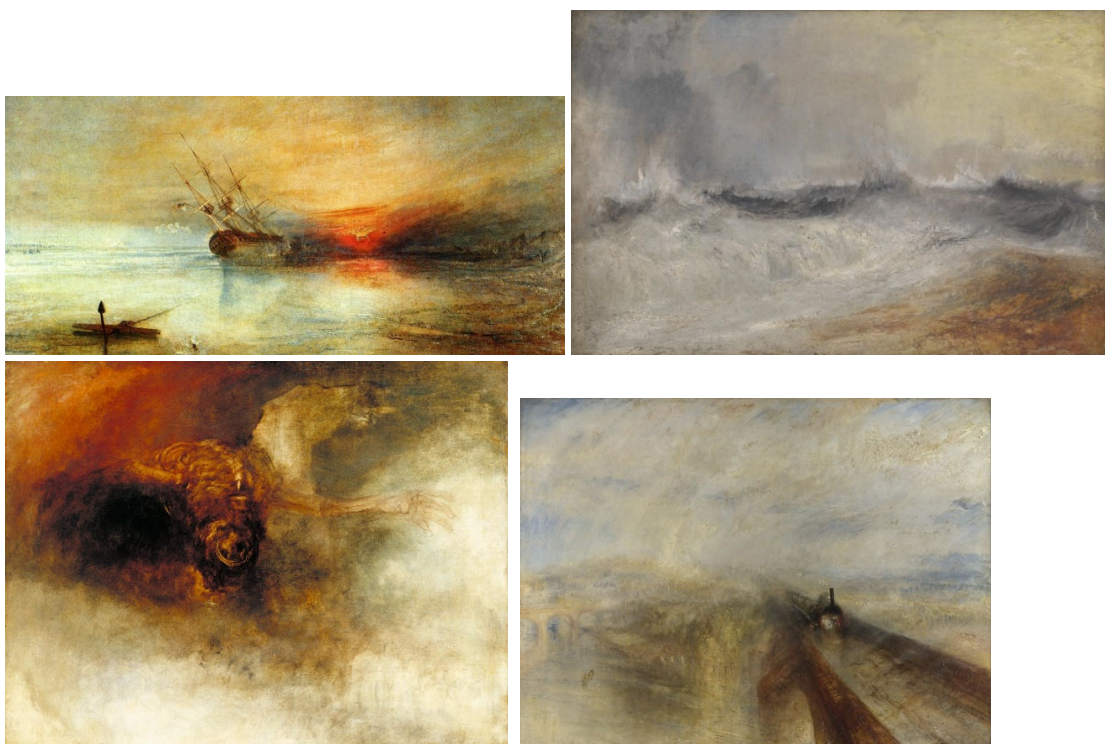
Choć w malarstwie synestezja znana była dużo wcześniej (włoski malarz Arcimboldo już w XVI w. stosował harmonię barw, identyfikując kolory z dźwiękami, zlecając muzykom wykonanie tychże dzieł na cymbałach...) po raz pierwszy zdobyła swą sławę w XIX wieku. Poszukiwano wtedy międzymysłowych związków, które miały otworzyć nowe drogi w sztuce. Idea korespondencji sztuk zawładnęła umysłami takich artystów, jak F.Liszt, F.Chopin, E.Delacroix, O.Redon, Ch.Baudelaire, W.Goethe, czy R.Wagner. Zainteresowanie zjawiskiem synestezji podzielali i formułowali je filozofowie (Locke, Leibniz, Newton), co przyczyniło się do przedsięwzięcia szeregu fascynujących działań intersensualnych, których najznamienitszym reprezentantem jest „kolorowa muzyka” (w romantyzmie, symbolizmie, neoromantyzmie i nowoczesności). Romantyczny malarz Delacroix pragnął malować muzyczne obrazy

O muzyczności obrazów mówi się w przypadku:
Whistlera,

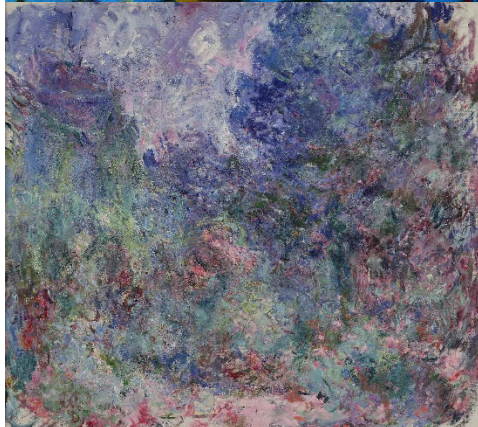
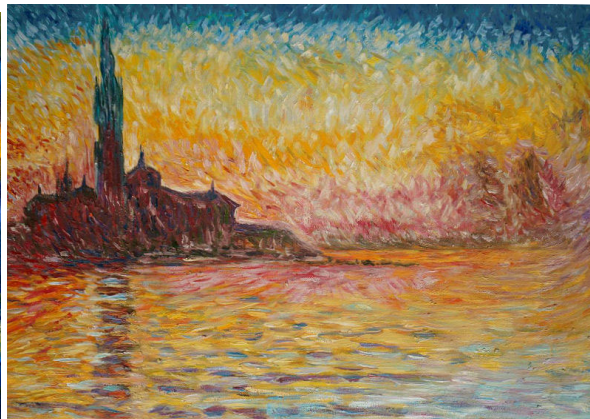
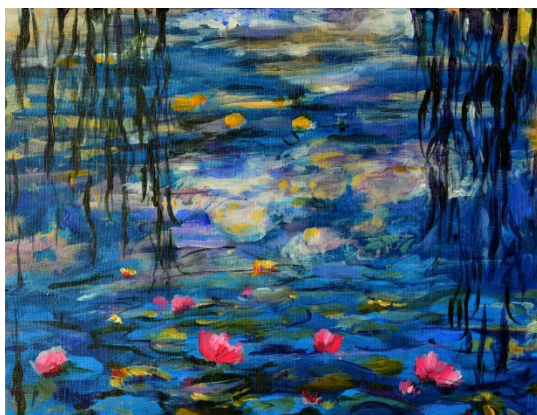
Turnera,

Van Gogha,

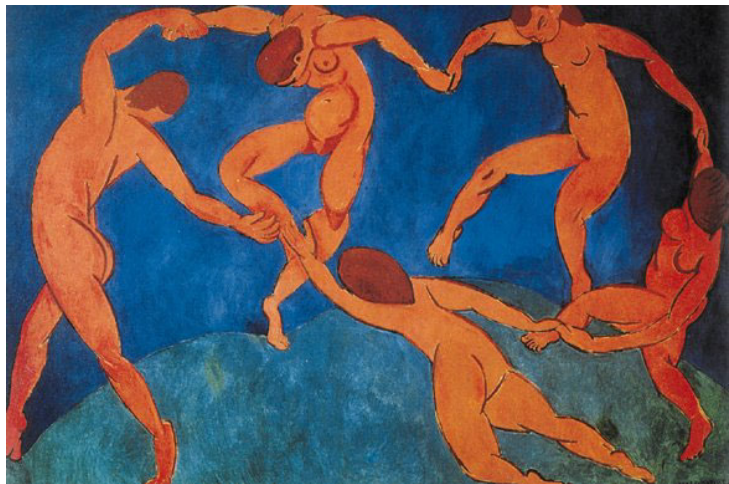
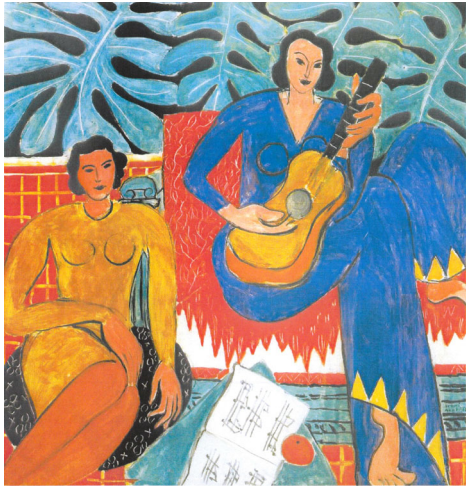
Moneta,

Gauguina,

Matisse'a,

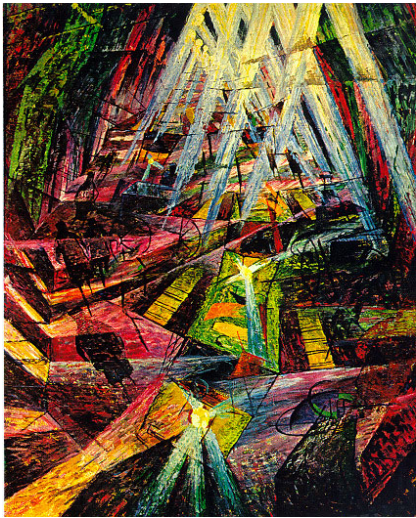
Boccioniego,

Carry,

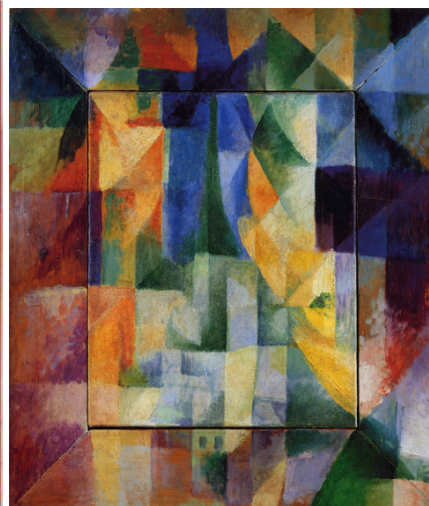
Severiniego,

Kupki,

Delaunaya,

czy Klee ...

Na początku XX wieku powstawały filmy, podejmujące związki między rytmami muzycznymi a wzrokowymi ruchomymi obrazami, np. Symfonia diagonalna V.Eggelinga, Rytm H.Richtera, Refleksy światła i szybkości H.Chomette, Balet mechaniczny F.Legera, czy Fantazja W.Disneya.

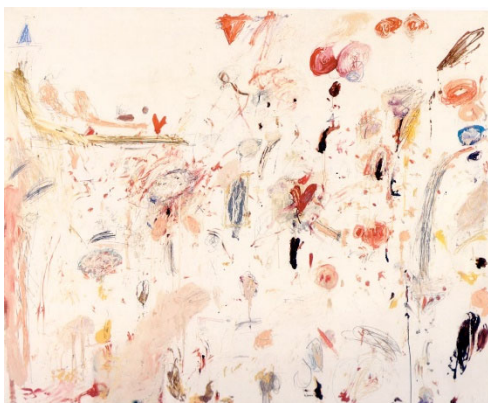
Legendarny, jeden z najstynniejszych w historii ludzkości malarz, Vincent van Gogh wyjaśniał wielokrotnie w swoich listach, że dla niego dźwięki mają kolory, a niektóre kolory, takie jak żółty i niebieski, są jak fajerwerki dla jego własnych zmysłów.

Przypadek Van Gogha, to przykład doświadczenia chromestezji, kiedy, angażując wiele zmysłów kojarzy się dźwięki z kolorami. Najostrzejsze tony na przykład wywołują postrzeganie bardziej intensywnych, żywych i lśniących kolorów. Z kolei kolor może również wywoływać wrażenia słuchowe lub muzyczne. Kojarzenie wrażeń chromatycznych z muzyką, to niuans, który nadał sztuce Van Gogha wyjątkową wyrazistość i zapewnił tak wrażliwe bogactwo rzadko spotykane do tej pory na płótnach malarzy.

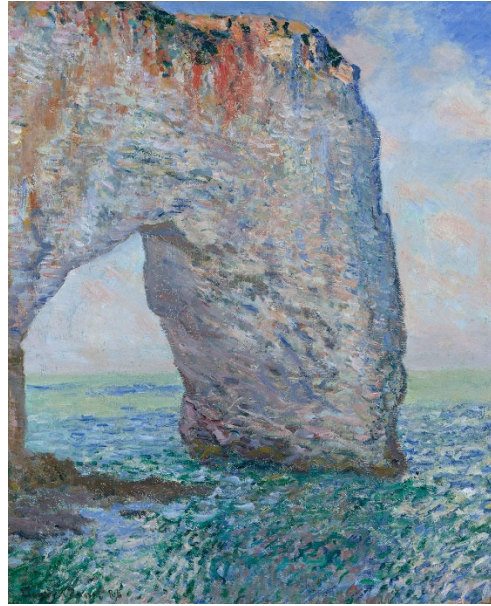
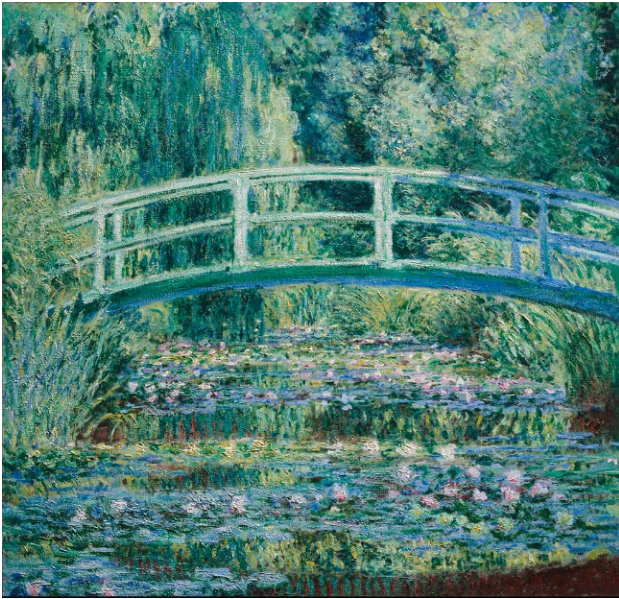
Synestezja to stan, w którym komunikacja między zmysłami jest niezwykła, ponieważ pozwala osobie „widzieć” dźwięki, „smakować” kolory lub „słyszeć” kształty.

Najbardziej interesującymi odmianami synestezji są te, które dotyczą odczuwania emocji- np. barwne emocje. Te właśnie mogą być reakcją na muzykę...

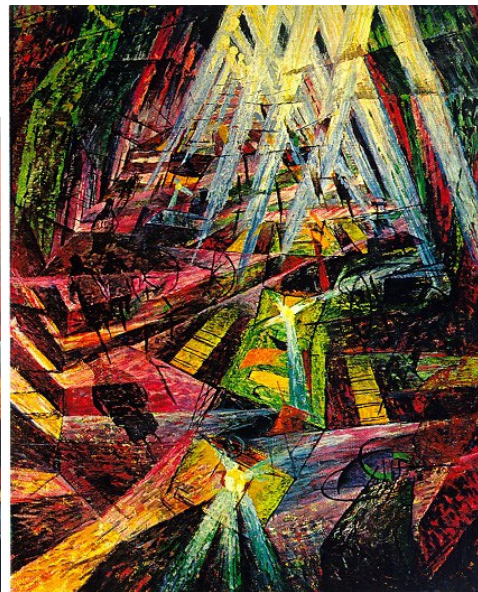
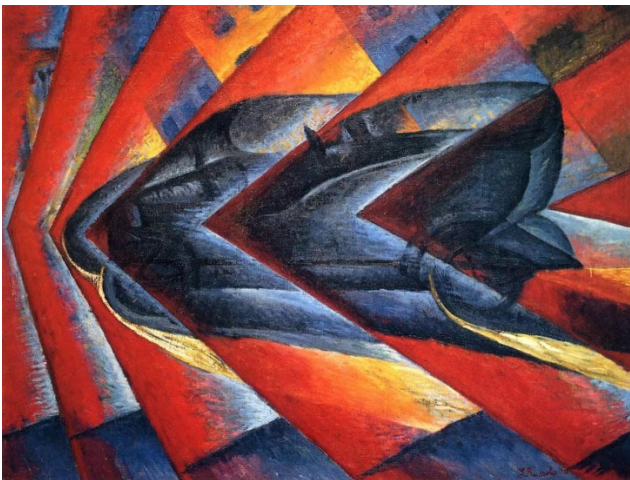
Synestetyczne malarstwo **Kandinsky'ego**

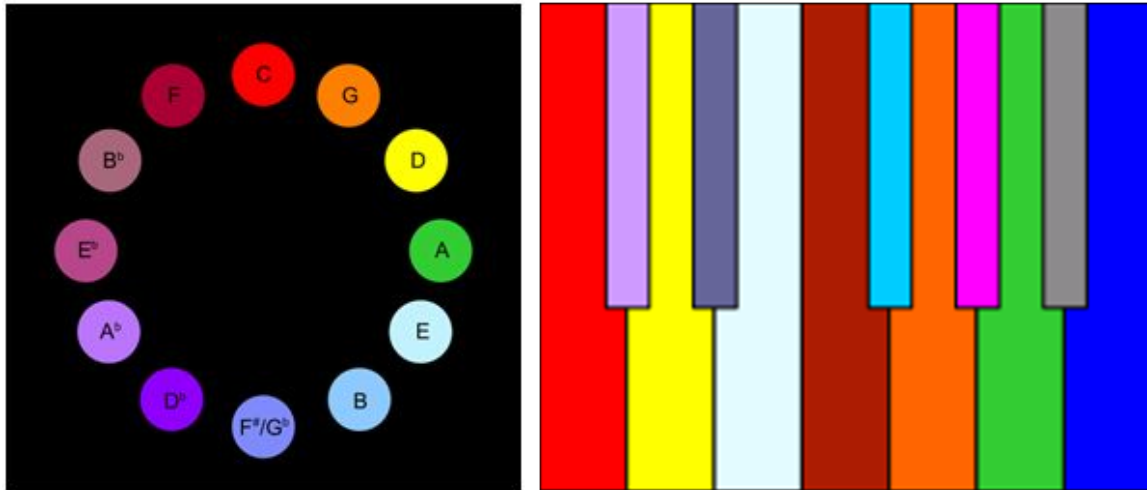
dźwiękowe efekty w impresjonistycznych obrazach Moneta

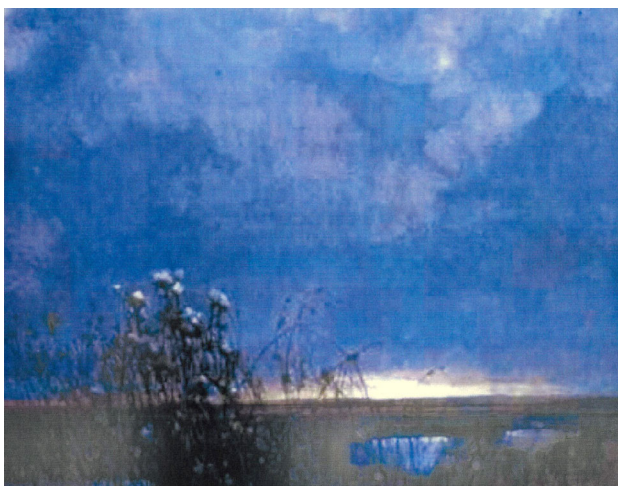
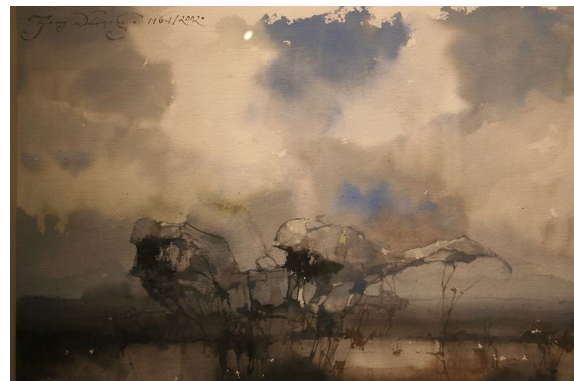
czy też programowe włączenie hałasów w obraz futurystyczny

Dla Aleksandra Skriabina (pianisty i kompozytora z przełomu XIX /XX w.) sztuka była najwyższą formą poznania, a artysta posiadał pierwiastek boski. Synteza sztuk jawiła się jako idea najwyższa. W programowym dziele "Misterium" wskazał, które tonacje należy skojarzyć z konkretnymi barwami (np. f-moll - niebieski, D-dur -słonecznie żółty, F-dur - krwista czerwień piekiel. Sugerując barwne i świetlne spektakle muzyczne, opracował i popularyzował tablicę „barwnego słyszenia” i barwną klawiaturę.

Zjawisko synestezji zachodzące między muzyką a malarstwem, rzeźbą grafiką, czy projektami multimedialnymi odnajdywane jest w sztuce naszych czasów. Np. u **Jerzego Dudy -Gracza**, który w cyklu „Chopinowi Duda - Gracz”, stworzył niezwykły rodzaj metaforyki, którą połączył z kompozycjami wielkiej muzyki.

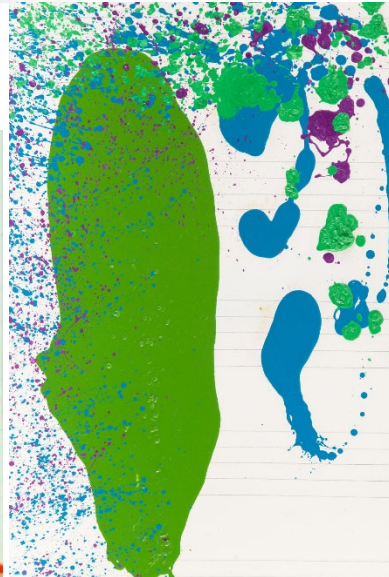

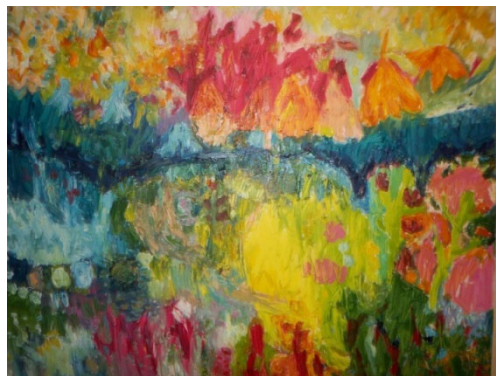
Doznania wzrokowe, jakie wywoływała, słuchana namiętnie podczas malowania muzyka, rejestrował w swych najlepszych obrazach **Zdzisław Beksiński**.

Ciekawym cyklem malarskim **Włodzimierza Pawlaka** jest ten objęty wspólnym tytułem „Partytury do baletu Sokrates”

O konsekwencji w stosowaniu synestezyjnej formy wypowiedzi, przekonują nas współcześni artyści polscy, tacy jak: **Betty Leokadia Pendowska**

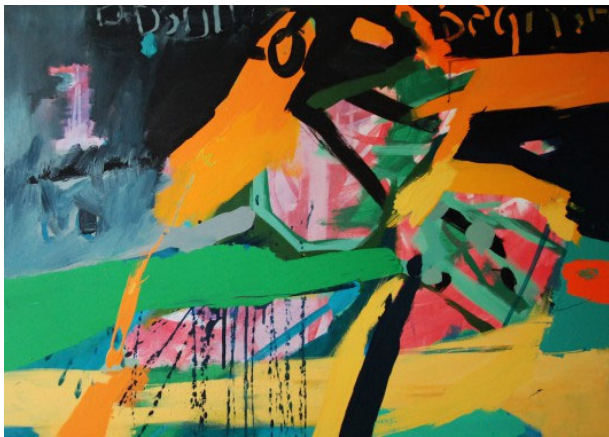
Alojzy Balcerzak

Eugeniusz Gerlach

Anna Nosowicz

Czy malarz i muzyk Sergiusz Pyrka Perkowski

Kultura audiowizualna naszych czasów stworzyła podstawę dla rozmaitych poszukiwań intermedialnych. Obrazowanie i interpretowanie dźwięku, wizualna: barwna i świetlna, także ruchoma transpozycja dzieła muzycznego osiąga efekt filmu animowanego lub performansu ... O tym, czy jest efektem synestezji decydują programy komputerowe i analiza semantyczna.

W krótkiej - na użytek konkursu opracowanej - charakterystyce twórczości Stanisława Moniuszki (część A), sugerujemy wybór dzieł, których transpozycji (być może synestezyjnej?) podejmą się uczestnicy, jednocześnie przywołujemy teksty (treści), co wzmocni odbiór utworów i „podpowie „ ich plastyczną interpretację.

Doświadczeniem artystycznym, jak dotąd, potwierdzone są trzy zasadnicze sposoby obrazowania muzyki;

1/bezpośrednie przedstawianie sytuacji muzycznych, osób, instrumentów itd.,

2/ilustrowanie treści muzyki, w sposób anegdotyczny lub abstrakcyjny i wreszcie

3/najbardziej wysublimowany, najwyższy stopień wgłębiania się w ducha muzyki poprzez „czystą muzyczność”, czyli formę kompozycji dzieła plastycznego paralelną do istoty gatunku dzieła muzycznego.

Mamy nadzieję, że uczestnicy konkursu dokonają słusznych i uzasadnionych wyborów kategorii obrazowania ...(?!) i form wypowiedzi plastycznej, której środkami wyrazu może być: rytm, płynność, dysonanse, tony ciepłe i zimne, dynamika, statyka, napięcia, świetlistość, kontrastowość, szorstkość, gładkość, ekspresyjność itd. itp.....tożsama ze środkami percepcyjnymi podczas słuchania muzyki.....

Lub zasugerują się zestawem skojarzeń jednego z najsłynniejszych badaczy synestezji, prof. Galiejewa, który, tłumacząc dźwięk na obraz i odwrotnie proponuje poniższy zestaw skojarzeń:

- dynamika, dźwięku = dynamika światła
- tempo muzyki = tempo powstawania i zmiany form świetlnych
- rozwój melodii – graficzne rozwinięcie obrazu, formy
- rozwój brzmienia = zmiany w kolorze i fakturze form graficznych
- przebieg harmoniczny = zmiana kolorytu całego obrazu, lub planów (przy polifonii)
- przekraczanie granic rejestrów = zmiany rozmiaru i jakości form.

Projektem konkursowym **Z inspiracji muzyką Stanisława Moniuszki. „Correspondance des arts”** doświadczymy jak bardzo możliwe (także uzasadnione) jest nie tylko współistnienie różnych dziedzin sztuki, ale, nade wszystko, ich na siebie oddziaływanie i przenikanie ...

Anna Maciejowska
historyk sztuki
dyrektor Zespołu Szkół Plastycznych
im. Jacka Malczewskiego w Częstochowie

maj 2019

bibliografia:

B.M.Galiejew, *Problem synestezji w sztuce*. http://synesthesia.prometheus.kai.ru/probl-sin_r.htm

J.Starzyński, *O romantycznej syntezie sztuk. Dłacrox. Chopin. Baudelaire*. Warszawa 1965 PIW

W.Kandinsky, *Punkt i linia a płaszczyzna. Przekł: St.Fijałkowski*. Warszawa 1986 PIW

Al.Rogowska. *Związki synestezji z muzyką*. Muzyka. Kwartalnik Instytutu Sztuki PAN, 2002, XLVII, 1(184):85-95